

Trevisanato proti Itálii, rozsudek ze dne 15. 9. 2016 - Posuzování přípustnosti mimořádného opravného prostředku v kontextu práva na přístup k soudu

Stěžovatel: Trevisanato

Žalovaný stát: Itálie

Číslo stížnosti: 32610/07

Datum: 15.09.2016

Článek Úmluvy: čl. 6 odst. 1

Rozhodovací formace: Senát

Soud: Evropský soud pro lidská práva

Hesla: dovolání, náležitosti podání, přístup k soudu, spravedlivý proces, vyžadované zájmy spravedlnosti

Český právní řád: § 241a odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

Významnost: 2

Posuzování přípustnosti mimořádného opravného prostředku v kontextu práva na přístup k soudu

Autorský komentář:

Předkládané rozhodnutí ESLP se vyjadřuje k hranicím, v rámci kterých jsou formální požadavky na náležitosti dovolání, jako mimořádného opravného prostředku, ještě akceptovatelné z hlediska práva na spravedlivý proces. V českých realitách jde o rozhodnutí důležité pro diskuzi probíhající mezi Nejvyšším soudem a Ústavním soudem k problematice jedné z formálních náležitostí dovolání v civilních věcech, a to vymezení, v čem dovolatel spatřuje splnění podmínek přípustnosti dovolání (§ 241a odst. 2 o. s. ř. a § 237 o. s. ř.). Zatímco Nejvyšší soud ve své rozhodovací praxi striktně trvá na splnění tohoto formálního požadavku (např. 25 Cdo 1559/2013 a 29 Cdo 2488/2013), považuje Ústavní soud tento postup v některých svých nálezech za formalistický. Jde zejména o případy, kdy dovolatel neodkáže na konkrétní rozhodnutí představující ustálenou judikaturu Nejvyššího soudu, s nímž má být dovoláním napadené rozhodnutí v rozporu (IV. ÚS 1256/14), nebo tam, kde v rozporu s § 237 o. s. ř. dovolatel namítá rozpor rozhodnutí odvolacího soudu s nálezy Ústavního soudu (II. ÚS 2000/16). Z předkládaného rozhodnutí je přitom zřejmé, že pohledem práva na spravedlivý proces, zaručeného čl. 6 odst. 1 Úmluvy, je judikatura Ústavního soudu výrazně přísnější než judikatura ESLP, čímž dochází k oslabení účelu novely dovolacího procesu provedené zákonem č. 404/2012 Sb., která formální náležitosti dovolání zpřísnila, aby zamezila opakovanému podávání zjevně nepřijatelných dovolání a tím přetížení Nejvyššího soudu.

(JUDr. Pavel Simon)

SKUTKOVÝ STAV

Stěžovatel, pan Trevisanato, byl po 32 letech trvání pracovního poměru u společnosti IBM (z toho 23 let na řídicí pozici) propuštěn. V listopadu roku 1994 ho vedení společnosti o propuštění informovalo s tím, že výpovědní lhůta v délce jednoho roku započne běžet ke dni 1. 1. 1995.

Pan Trevisanato se vůči svému propuštění bránil před vnitrostátními soudy. Obrátil se i na Nejvyšší kasační soud, který však jeho dovolání odmítl s odůvodněním, že stěžovatel opomněl v samém závěru svého podání explicitně formulovat právní otázku, která měla podle § 366 bis italského občanského soudního řádu tvořit jeho součást. Stěžovatel ve svém dovolání konkrétně uvedl, že vyloučení manažerského stavu z působnosti zákona č. 223/1991 poskytujícího ochranu zaměstnanců při hromadném propouštění představuje porušení unijní směrnice 98/59/ES, o sblížení právních předpisů členských států týkajících se hromadného propouštění. Stěžovatel dle Nejvyššího kasačního soudu nicméně při uvedení tohoto dovolacího důvodu v závěrečné rekapitulaci svého podání jasně neformuloval právní otázku. Nejvyšší kasační soud proto jeho dovolání odmítl z důvodu chybějícího vymezení podstaty dovolání. Současně uvedl, že v případě, kdy by tuto podstatu sám vyhledával v obsahu podání stěžovatele, ztratil by § 366 bis občanského soudního řádu smysl.

PŘÁVNÍ POSOUZENÍ

K tvrzenému porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy

25. Stěžovatel namítá, že rozhodnutím Nejvyššího kasačního soudu ze dne 28. 10. 2010, kterým bylo jeho dovolání odmítnuto na základě § 366 bis občanského soudního řádu, bylo porušeno jeho právo na spravedlivý proces, tj. čl. 6 odst. 1 Úmluvy, který stanoví:

„Každý má právo na to, aby jeho záležitost byla spravedlivě, veřejně a v přiměřené lhůtě projednána nezávislým a nestranným soudem zřízeným zákonem, který rozhodne o jeho občanských právech nebo závazcích nebo o oprávněnosti jakéhokoli trestního obvinění proti němu. (...)“

26. Vláda s tvrzením stěžovatele nesouhlasí.
27. K přijatelnosti
28. Soud uvádí, že stížnost není zjevně neopodstatněná ve smyslu čl. 35 odst. 3 písm. a) Úmluvy. Dále uvádí, že není ani nepřijatelná ze žádného jiného důvodu. Prohlašuje ji proto za přijatelnou.
29. K věci samé
30. Podání stran
31. Stěžovatel uvedl, že jeho dovolání odpovídalo podmínkám a formě požadovaným zákonem v době, kdy k událostem došlo a že odmítnutí dovolání Nejvyšším kasačním soudem pro nesoulad s § 366 bis občanského soudního řádu zasáhlo do jeho práva na přístup k soudu.
32. Vláda se stěžovatelovým tvrzením nesouhlasí. Připomíná, že soudní systém je dvoustupňový a role Nejvyššího kasačního soudu, podobně jako v jiných soudních systémech, se omezuje na kontrolu aplikace práva nižšími instancemi, a to za účelem zajištění jeho jednotné aplikace.
33. Vláda dále uvádí, že praxe formulování dovolání účastníky řízení směřuje k tomu, že namísto právních principů, které strany považují za porušené nebo nesprávně aplikované, jsou stále více citovány okolnosti skutkového stavu. Tato skutečnost s sebou nese zvýšení pracovní zátěže Nejvyššího kasačního soudu, který tak čelí nelehkému úkolu určit tyto právní otázky sám. Smyslem zavedení § 366 bis do občanského soudního řádu byla nutnost omezit tuto praxi a zajistit, aby opravné prostředky byly formulovány jasněji a přesněji. Mimo jiné vláda uvádí, že povinnost uvést v závěru dovolání právní princip spočívá v jednoduché logické syntéze, která od stran požaduje přesné určení domněle porušeného práva.

...

2. Posouzení Soudu

3. Soud připomíná existenci ustálené judikatury, dle které není jeho úkolem nahrazovat rozhodovací činnost vnitrostátních soudů. Jsou to v první řadě vnitrostátní orgány a především soudy nižších instancí, kterým přísluší interpretovat vnitrostátní legislativu (viz mezi jinými *García Manibardo proti Španělsku*, č. 38695/97, ESLP 2000-II, § 36). Role Soudu se omezuje na ověření souladu s Úmluvou a sjednocení interpretace. Tato skutečnost je významná především při posuzování procedurálních pravidel vnitrostátními soudy, jako např. stanovení lhůt pro předkládání dokumentů nebo podání odvolání (*Tejedor García proti Španělsku*, ze dne 16. 12. 1997, Sbíрка rozsudků a rozhodnutí 1997-VIII, § 31). Úprava formálních náležitostí a lhůt ve vztahu k opravným prostředkům má za cíl zabezpečit řádný výkon spravedlnosti a především přispívat k právní jistotě. Je běžnou součástí procesních povinností účastníků dodržovat tato pravidla (*Miragall Escolano a další proti Španělsku*, č. 38366/97, 38688/97, 40777/98, 40843/98, 41015/98, 41400/98, 41446/98, 41484/98, 41487/98 a 41509/98, ESLP 2000-I, § 33).
4. Jinak řečeno, právo na spravedlivý proces, jehož součástí je i právo na přístup k soudu, není absolutní a může podléhat omezením, především těm, která upravují přípustnost opravných prostředků. I toto právo totiž ze své podstaty podléhá právní úpravě státu, která se nachází v prostoru jeho uvážení (*García Manibardo proti Španělsku*, viz výše, § 36; a *Mortier proti Francii*, rozhodnutí ze dne 31. 7. 2001, č. 42195/98, § 33). Přijatá opatření nicméně nemohou zasáhnout do samotné podstaty tohoto práva. Kromě toho s čl. 6 odst. 1 Úmluvy budou tato opatření státu slučitelná pouze tehdy, jestliže sledují legitimní cíl a existuje přiměřená proporcionalita mezi použitým opatřením a sledovaným cílem (viz rozsudek *Guérin proti Francii*, rozhodnutí ze dne 29. 7. 1998, Sbíрка rozsudků a rozhodnutí 1998-V, § 37).
5. Slučitelnost vnitrostátních opatření s právem na přístup k soudu garantovaným čl. 6 odst. 1 Úmluvy závisí na jednotlivých okolnostech případu. Je třeba vzít v potaz souhrn procesu vedeného u vnitrostátních soudů a roli dovolání s přihlédnutím ke skutečnosti, že podmínky a náležitosti mimořádných opravných prostředků mohou být stanoveny přísněji, než je tomu v případě odvolání (viz mj. *Khalfaoui proti Francii*, č. 34791/97, ESLP 1999-IX, § 37; a *Běleš a další proti České republice*, rozhodnutí ze dne 12. 11. 2002, č. 47273/99, § 62).
6. Soud připomíná, že jeho úkol spočívá v ověření, zda odmítnutí dovolání pro nepřipustnost nepředstavovalo ohrožení samotné podstaty práva na přístup stěžovatele k soudu. Aby tak učinil, nejdříve se musí zabývat otázkou, zda podmínky přípustnosti dovolání sledovaly legitimní cíl a následně se zaměřit na posouzení proporcionality přijatých omezení (viz, mezi mnoha jinými, *Brualla Gómez de la Torre proti Řecku*, rozhodnutí ze dne 19. 12. 1997, Sbíрка rozsudků a rozhodnutí 1997-VIII, § 33; a *Papaioannou proti Řecku*, rozhodnutí ze dne 2. 6. 2016, č. 18880/15, § 49).
7. Co se týká účelu napadeného ustanovení, Soud upozorňuje na svoji dřívější judikaturu ve vztahu k dovolání (...). Smysl zákonného požadavku na formulaci právní otázky v textu dovolání je dvojitý. Jasně formulovaná právní otázka má v první řadě naznačit řešení daného případu požadované odvolatelem a za druhé pak její znění představuje obecný právní závěr aplikovatelný v obdobných případech v budoucnu. Smyslem zákonného požadavku je tedy chránit zájem účastníka řízení, dosáhnout v případě potřeby změny napadeného rozhodnutí a také respektovat funkci Nejvyššího kasačního soudu.
8. Soud má tudíž za to, že omezení zavedená § 366 bis občanského soudního řádu sledují legitimní cíl a neodporují ani požadavkům na právní jistotu, ani na řádný výkon spravedlnosti (*Kemp a ostatní proti Lucembursku*, rozhodnutí ze dne 24. 4. 2008, č. 17140/05, § 53).
9. Zůstává proto určit, zda tento požadavek na formulaci právních otázek odpovídá ve své podstatě podmínce proporcionality mezi použitými prostředky a sledovaným cílem (viz, mezi mnoha jinými, *Edificaciones March Gallego S. A. proti Španělsku*, rozhodnutí ze dne 19. 2.

1998, Sbírka rozsudků a rozhodnutí 1998-I, § 34). Soud již několikrát v minulosti rozhodl, že příliš formalistický výklad podmínek přípustnosti oprávněného prostředku může porušit právo na přístup k soudu (Běleš a ostatní proti České republice, viz výše, § 69; Zvolský a Zvolská proti České republice, č. 46129/99, ESLP 2002-IX, § 55; Viard proti Francii, ze dne 9. 1. 2014, č. 71658/10, § 38). Soud se proto musí zabývat způsobem, jakým stěžovatel formuloval svoje dovolání a z jakých důvodů bylo toto následně odmítnuto.

10. Ve své stížnosti stěžovatel poukazuje na porušení, resp. nesprávnou aplikaci zákona č. 223/1991. Především v této souvislosti zdůrazňuje, že vyjmutí vedoucích pracovníků z působnosti tohoto zákona je v rozporu se Směrnicí Rady (ES) 98/59 o sblížení právních předpisů členských států týkajících se hromadného propouštění. K podložení svého tvrzení odkazuje na judikaturu Soudu.
11. V závěru svého dovolání stěžovatel nevymezil právní otázku, která by se měla vztahovat k domněle porušené právní zásadě. Ve svých závěrech poté, co shrnuje svoje úvahy, žádá Nejvyšší kasační soud o zrušení rozhodnutí Odvolacího soudu v Miláně a o vyslovení právního názoru, který by byl pro tento soud závazný.
12. Nejvyšší kasační soud dovolání stěžovatele z důvodu chybějící formulace právní otázky odmítl. Připomenul přitom svou ustálenou judikaturu, dle které by v situaci, kdy by právní otázka byla vyvozována implicitně ze znění dovolání, docházelo k porušení požadavků § 366bis občanského soudního řádu.
13. Soud konstatuje, že stěžovatel v závěru svého dovolání skutečně opomněl formulovat právní otázku tak, jak je požadováno výše uvedeným ustanovením, které odpovídá oprávněným požadavkům (viz výše, § 37). Dle Soudu nevyžaduje ukončení dovolání syntézou shrnující předestřené úvahy a vysvětlující právní princip, který dovolatel považuje za porušený, žádné zvláštní úsilí ze strany dovolatele. Rozhodnutí Nejvyššího kasačního soudu o nepřípustnosti dovolání stěžovatele tudíž nelze považovat za příliš formalistické, které by ve svém důsledku ohrožovalo podstatu výkonu práva stěžovatele na přístup k soudu (viz, a contrario, Kemp a ostatní, viz výše, § 59; RTBF proti Belgii, č. 50084/06, ESLP 2011, § 71).
14. Nadto, oproti závěrům Soudu v rozhodnutí Běleš a ostatní (viz výše, § 63), v tomto případě mohli stěžovatel a jeho právní zástupce předem vyhodnotit svoje vyhlídky na přípustnost dovolání vzhledem k tomu, že tato se odvíjí od početné vnitrostátní judikatury, v níž Nejvyšší kasační soud požadoval v závěru každého dovolání výslovně formulovat právní otázky, které mají být „klíčem k předestíraným úvahám (...) a umožnit kasačnímu soudu jejich zodpovězení ustálením „regula iuris“ (...) aplikovatelným v obdobných případech“.
15. Soud konstatuje, že pravidlo aplikované Nejvyšším kasačním soudem pro posouzení přípustnosti dovolání stěžovatele nevyplývá pouze z judikatury, nýbrž je stanoveno § 366bis občanského soudního řádu [viz, a contrario, Kemp a ostatní, viz výše, § 52; a Dattel proti Lucembursku (č. 2), rozhodnutí ze dne 30. 7. 2009, č. 18522/06, § 37].
16. V tomto bodě Soud rovněž připomíná, že tato podmínka přípustnosti byla zavedena k 2. 2. 2006, tj. před podáním dovolání stěžovatelem dne 13. 11. 2007. Právní zástupce stěžovatele tedy mohl a měl znát své povinnosti v dané věci vycházejíc z výše uvedeného ustanovení a judikatury Nejvyššího kasačního soudu, která byla dostatečně jasná a jednotná (viz Levages Prestations Services proti Francii, rozhodnutí ze dne 23. 10. 1996, Sbírka rozsudků a rozhodnutí 1996-V, § 42). Soud dále připomíná, že advokáti oprávnění zastupovat strany před italským Nejvyšším kasačním soudem musí být povinně zapsáni ve speciálním seznamu, a to na základě potřebných profesních schopností [viz, a contrario, Dattel proti Lucembursku (č. 2), viz výše, § 43].

...

47. Za těchto okolností Soud shledává, že stěžovatelovo právo na přístup k soudu nebylo nepřiměřeně dotčeno a že podstata tohoto práva nebyla zasažena. Nedošlo proto k porušení čl.

6 odst. 1 Úmluvy.

VÝROK

Z těchto důvodů Soud jednomyslně

1. Prohlašuje stížnost za přijatelnou;
2. Rozhoduje, že nedošlo k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

(Zpracovala Helena Dvořáková)